

Ejmo'o jña estī
tī jújmi kī.
Jújmi kí' tsa jejuí

Leo y escribo en
mi lengua.
Chinanteco de Ojitlán

Lajä sī jna: _____

Lajä sī jejuı koo: _____

Lajä sī ñıtaa woo fuo' kii: _____

DIRECTORIO

Mtro. Aurelio Nuño Mayer
Secretario de Educación Pública

Lic. Héctor Mauricio López Velázquez
Director General del INEA

Créditos a la presente edición

Coordinación general
Celia del Socorro Solís Sánchez

Coordinación académica
Sara Elena Mendoza Ortega
Elisa Vivas Zúñiga
Carmen Díaz González
Luis Alavez Bautista

Autoría
Elisa Vivas Zúñiga
Miguel Angel Recillas González
Maribel Eloisa Hidalgo Morales
Adriana Berenice Blancas Pérez

Adaptación a la lengua indígena
Alejandro Bartolo Antonio

Asesoría académica
Adriana Berenice Blancas Pérez

Revisión técnica
Oscar Tlalmis Jiménez

Coordinación gráfica y cuidado de la edición
Greta Sánchez Muñoz
Adriana Barraza Hernández

Seguimiento editorial
María del Carmen Cano Aguilar

Revisión editorial
Gabriel Nieblas Sánchez
Alicia Naves Merlín

Diseño e ilustración
Ricardo Figueroa Cisneros

Diagramación
Mónica Montserrat Rivera Ocho
Jorge Alberto Nava Rodríguez

Leo y escribo en mi lengua. Chinanteco de Ojitlán. MIBES 3. Vocabulario. D. R. 2016 ©Instituto Nacional para la Educación de los Adultos, INEA. Francisco Márquez 160, Col. Condesa, Ciudad de México, C.P. 06140.

Esta obra es propiedad intelectual de sus autores, y los derechos de publicación han sido legalmente transferidos al INEA. Prohibida su reproducción parcial o total por cualquier medio, sin autorización escrita de su legítimo titular de derechos.

Impreso en México

Echí ee

Yi jǐ' jú 'lɛ'a laa lǐ' íjä 'nee jma ~~ee~~ kí' táa jmoo tsa 'ñiaa ee yi jña lajǐ tsakä' íjä jmatǎa kí' jú kiä kí' ílitǎa MIBES 3. *Ejmo'o jña esitǐ tǐ jújmi kii. Jújmi kí' tsa jejuǐ.* Yi jǐ' jú 'lɛ'a ejä kuɔa yi laa majä 'no'a lajǐ jú risitǐ o fuǐ' jú ejä jíǎ ní Yi kí' tsakä' jña ní Yi kí' íjmo'a majä sawua' táa jma ngǐ chía.

Yi jǐ' jú 'lɛ'a laa erǐlǐ' lajä la' ítsoo rǐ 'lɛ': ní jóo tǐkǐ' echä'ä lajǐ jú risitǐ o fuǐ' jú tǐ la' ílǐ' jmɔ'a wuo' jú chí rǐjnaa jña wuo' la' mi'; ní jóo tǐtsóo echä'ä **jú kí' rǐjua'** kí' jú risitǐ jña jöjma' kuɔa kö ejä **la' íjmoa** lǐ' íjä la' íjmoa kí' yi laa; jña kö la' íjmoa kí' éla' jä liko'a.

Yi jǐ' jú 'lɛ'a ejä rǐlǐ' rǐkiä lajǐñítǐ kí' jújmi kí' tsa jejuǐ. Ejä 'nee jna' ~~ree~~ jmoo táa íjä jma 'ñaa sitǐ tǐ jújmi jña lǐ' jma ää 'ni íjä jma chǐi ejä jmakuǐ' kí' tǐ jújmi.

Li 'ma' nga' tsa jmoo táa lǐ laa.

Éla' jä ko'a Yi j̱i̱' jú 'lə'a

Laj̱i̱ jú ṟisi̱i̱ ḻi' che' la' íḻi' jmo'a wuo' jú chí kí' jóo ṯi̱ḵi' kí' moo yi. Ṯi̱ñí jä cẖä'ä ej̱ä 'ne̱ jua' jú jña ḻij̱ä j̱i̱a kö ñii jú ḻi' kí' í ko'a.

Jú ṟisi̱i̱ḻi' li 'no'a

Jú kí' ṟijua' o jú 'ne̱ jua'

**táa lile̱e
jmaṯi̱a**

Jú kí' ṟijua': Kö' í (má') kí' ej̱ä j̱e̱a o ej̱ä elij̱ñaa ṟiḻi' nga' kí' ej̱ä 'na' jma 'ñä'a maj̱ä liku̱i'a jma̱a kö kí' jú chí (ṟijua' laṯi̱i).

La' íjmoa: Yi kí' tsaḵä' kia̱ä ṯö táa lile̱e jmaṯi̱a.

La' íḻi' íjmoa

b

bakuna

Jú kí' rijua': Jmĩ omĩ ejä ta'a ɛa majä sakuɔa ejä kĩ'a kö tsoo jä tsa.

La' íjmoa: Bakuna eka ta'a kí' tsɔo rö'ö jmoo liwĩĩ kö mi'.

c

CURP

Jú kí' rijua': Moo yi kĩ nga' kɔ'a ejä ɛa tsa lĩ'a tsa ñijmĩ matii mĩa.

La' íjmoa: Ekiä'ä *CURP* majä jĩ'ĩ 'ni u'u íkä INEA.

e

echaa tsi'ĩ

Jú kí' rijua': Jóo Yi kí' tsakä' ñí MIBES 3 ejä' ekiä jú ñía tĩ jú ritsö' kí' íristĩ yi ejä ma jmatĩ'ĩ.

La' íjmoa: Jmo' ñí jóo sĩ Echaa tsi'ĩ...

echí ɛ̱

Jú kí' ṟjua': Jóo ílilɛ̱ kí' kö yi íjã eṟjua' laj̱
jú kiã jña éla' jä chã'ä laj̱ ṟkiã ñi' yi.

La' íjmoa: Ñí moo yi echí ɛ̱ ṟjua' Yi kí'
tsakã' kiã ṯ táa lilɛ̱ jmaṯä.

ejä 'nɔ' jma 'ñä'a

Jú kí' ṟjua': Jú ṟsi̱ṯṯ ejä 'nɛ'a jua' kí' laj̱ jma
'ñaa ejä 'nɛ̱ li 'ñaa tsakã' lakö' jmi̱ṯṯ jmoá
táa ñiti̱ṯṯ.

La' íjmoa: Ejä 'nɔ' jma 'ñä'a jna ñí táa jmaṯṯ
ñiti̱ṯṯ li' li jma 'ñaa jña jmakui̱ṯṯ laj̱ jmi̱ṯṯ.

ejmó' jna' la'

Jú kí' ṟjua': Ejmo'a la' jña si̱ṯṯ li'tiröö nee í
majä li 'ñaa ṟɛ̱ kö ejä makuo̱a likui̱'a.

La' íjmoa: Ejmó' jna' la' laj̱ ejä maḻṯ 'ñaa ñí
Yi kí' tsakã'.

ejmo'o

Jú kí' ṟjua': Jmoa jma ng̱ia chía lö' ejä ṟi 'lɛ̱'
kö írisi̱ṯṯ yi jña laj̱ ejä ḵi ts̱ia jmo̱o majä
liṟɛ̱ kö kuñɛ̱e kí'a.

La' íjmoa: 'Nɔ' ejmo'o kö jú cẖa ñí Yi kí'
íjmo'a.

ekĩ tsia

Jú kí' rijua': Jmóa ekĩ tsiĩ jña ke'a jú lö' ejä majmo'a jña majɛa majä rɛɛ li' ejä jma 'ña k' kö jɛa ñi yi.

La' íjmoa: Jmatĩ' lajĩ jú ngi'a k' jóo ñi Ekĩ tsia k' jmo'o yi kii.

ekĩ tsia ñi jú ristiĩ

Jú kí' rijua': Jóo Yi k' tsakä' ñi íjä jmoa táa jmatĩa majä liku'a lajĩ eli sĩa tĩ jújmi kii.

La' íjmoa: 'Ne' ñi yi táa li' ekĩ tsia ñi jú ristiĩ.

ekö'a tö íristiĩ yi

Jú kí' rijua': Jóo ñi yi k' íjma 'ña íjä jɛa jña 'no'a éjä eli' kä' jña eli' köre k' lajĩ íristiĩ yi majmoa lajĩ táa.

La' íjmoa: Ekö'a tö la' íli' íristiĩ yi jmoo jna k' yi tö lajĩ tsoo siä tsa ñijmi jña jña yi ɛ jú.

i

ĩ ne' kí' yi

Jú kí' ṛịjua': Jú ṛịṣịṭị 'ne' jua' kö ñii ne' o kö ṛịḷị' ejä chíjua' la' jmaḳị ñii táa jmoa ní Yi kí' tsakä'.

La' íjmoa: Ĩ ne' kí' yi laa chíjua' é táa jmo'o matii ṭị' jmịṭị kí' eḳị tṣịa kí' jmo'o yi.

íjma 'ñga

Jú kí' ṛịjua': Jóo ejä ṛịḷị' ñí táa lilee jmaṭịakí' Yi kí' tsakä'.

La' íjmoa: Ñí íjma 'ñga 1 íjäjma 'ñaa yi ṭẹ'a tsa.

íjmo'a yi

Jú kí' ṛịjua': Íṛịṣịṭị yijmo'a ejä che' ní Yi kí' íjmo'a.

La' íjmoa: 'Ne' íjmo'a yi ṣị "Jä xijo' jña ṃị".

íṛịṣịṭị yi

Jú kí' ṛịjua': Yi ṛịṣịṭị ejä ekiä jú liña kiä kö jú ṣịa o kö ejä 'na' jú chí.

La' íjmoa: Ṭịla' sama jmo'o *firma* jmo' íṛịṣịṭị yi ṭị ínee nga'.

j

jma ngi chía

Jú kí' rijua': Nee nga' chíakí' li ngia jña li 'ñaa lajǐ jú kuə yi majä jǐ'a lajǐ jú ngi'a tsa kí' lö' ejä ma jmo'a o ma jǎa ní yi.

La' íjmoa: Lajǐ ñii ne' jía ní yi jma ~~ee~~ ejä jma ngi chía kí' lajǐ íristǐ íjmo'a yi.

jma 'ñaa kí' ñii juu jna'

Jú kí' rijua': Lajä sǐ jú jía ní Yi kí' tsakä' ejäjua'a íkä tsakä' ejä likuǐ'íköchēe la' íli' kí' lajǐ eli sǐakí' tǐ juua.

La' íjmoa: Ní jóo yi sǐ Jma 'ñaa kí' ñii juu jna'jía táa jmoa majä li 'ñaa éla' jä sǐa tǐ jújmi kǐi tsa jejuǐ.

jma tǐ' jna lajǐ ejma 'ñaa

Jú kí' rijua': Jóo kí' yi ejma ~~ee~~ íkä tsakä' majä kǐa tsǐǐ, jñe'a, lö' ejä malǐ 'ñaa.

La' íjmoa: Ejmoə la' sawua' táa kí' ma ~~ree~~ 'ñaa jma tǐ' Jna lajǐ ejma 'ñaa.

jmo'o yi

Jú kí' rijua': Jma ngia júkí' lajǐ jú ristǐ ní kö íristǐ yi, majä jma ngia chí ejä 'nee tsa kasǐ kuə jú.

La' íjmoa: Jmo'o yi majä ngi chía jú kiä.

jú che'

Jú kí' ṟjua': La' íḻi' ñí o jú 'lă nga' ejä kuᵛ
likuïa jä tsa o kö ejä siaa laj̱i nátii
ṟe̱ nga'.

La' íjmoa: Nímoo yi ṯa yi tsa íjä ṯe̱a laj̱i jú
che' kí' íkuua íjä ḻi siä jä tsa.

jú chia

Jú kí' ṟjua': Koa ḻi' laj̱i jú ṟisi̱ ejä ṯe̱a majä
echä'a kö jú ṟisi̱ o jú 'ṉe̱ jua' ejä 'no'a.

La' íjmoa: Engṯ' jna jú chia ejmo' jna ejä jía
ñii Yi kí' íjmo'a.

jú í chía

Jú kí' ṟjua': Kö' i̱ laj̱i jú ṟisi̱ ejä kiä íjä 'ṉe'a
li 'ḻe'a kö jú ḵi ts̱a, kö ejä 'ṉe'a jmoᵛ o kö
lajä jnaa ḻi' jú mi'.

La' íjmoa: J̱e̱ ñí ṉe' jña jmatii jú í chía.

jú kiä

Jú kí' ṟjua': Laj̱i ejä j̱e̱a tsa jmaṯi yi ejä
ejma 'ñaa ñí Yi kí' tsakä' kí'a.

La' íjmoa: Juäkaj̱e̱ ñí Yi kí' tsakä' kí'a jú kiä
majä li jma 'ñaa kí' laj̱i eli s̱a ṯi jújmi kí'a.

jú kiä kí' ílit̩a

Jú kí' r̩jua': Kö xiä' yi ejä jmoo l̩' safuɪ' jma
'ñaä jmo' jña s̩a yi.

La' íjmoa: Ekuaa jmat̩ĩ ní jú kiä kí' ílit̩a yi
Ejmo'o jña esi ti jújmi kii.

júa

Jú kí' r̩jua': Kö ñii l̩' kí' lajä jú 'lɛ'a jña lajä
l̩' laj̩t̩ yi s̩a kí' kö juua o kí' kö jejuɪ koa
ítä' tsa.

La' íjmoa: La' íl̩' m̩' kuɔa matii 'lɛ'a ejä l̩'
jóo kí' júa kí' laj̩t̩ jejuɪ kí' tsa jújmi.

juua

Jú kí' r̩jua': Lakö ñii jü ris̩t̩jña jú 'lɛ'a ekí'
kö jejuɪ koo tsa.

La' íjmoa: Táa lilɛe jmat̩a ' s̩ Laj̩t̩ ñii ejä
lijmoa kí' juua.

I

la' ísi̱

Jú kí' ṟjua': Jú ṟsi̱ṯ o kö fu̱t' ṟsi̱ṯ ejä ku̱o la' ísi̱ kö yi ṟsi̱ṯ.

La' íjmoa: La' ísi̱ jóo yi laa ḻt' Táa lile̱e jmaṯia̱ ṯ.

laj̱ṯ i̱ ne'

Jú kí' ṟjua': Jóo Yi kí' tsakä' ñí íjā ṟjua' jmaḵö kí' laj̱ṯ jmi̱ṯ ṯi' táa jmo̱a.

La' íjmoa: Íi kajmo̱' laj̱ṯ i̱ ne' matii kaj̱a yi kí'.

m

'ma jñä' yi

Jú kí' ṟjua': 'Ma kiä tsa ḻt' táa ku̱o o jmoa kiä wuo' mi' jña ne' ṟli̱t' ṯi kö nitáa nachí ejä jma jli̱'a jña jnii jña ejä ko'a majä jñä̱'a ñí laj̱ṯ moo yi chí.

La' íjmoa: Laj̱ṯ moo yi ṯi ñiti̱ṯ 'në̱e kiä 'ma jñä' yi kí' ñiti̱ṯ.

moo

Jú kí' rijua': Jú rǐstǐ ejä 'ne'a jua' kí' jma kö
ñí lajǐ (jóo) lǐ' kö moo lǐ' moo yi.

La' íjmoa: Ejmo' jna' ñí moo kí' yi ǐ.

moo yi

Jú kí' rijua': Yi rǐstǐ ejä kiä jú liñía ~~re~~ jña
kuo i' kö ñitáa o jä tsa majä liko'a jña
lijǐa matii to'a yi.

La' íjmoa: *CURP* lǐ' kö moo yi ejä e'a tsa majä
ña jǐ' siä tsa la' jna.

moo yi fuo'

Jú kí' rijua': Léé kí' táa ekiä 'lä ñii írǐstǐ yi
ejä lijmo'.

La' íjmoa: 'Ne' ñí moo yi fuo' yi jú ɛa estoo
jña jmo' tǐ ínee moo yi.

**moo yi kí' ejä
ma 'ña**

Jú kí' rijua': Lǐ' kö moo yi ñí íjä tǝa lajǐ ejä
malǐ 'ña kí' jma kö táa lile jmatǐa.

La' íjmoa: Moo yi kí' ejä ma 'ña ejä jǐa ítǝ
jmatǐ'a yi lajǐ elitǐa ñitǐ.

n

ne' i̱ ñijmi̱

Jú kí' rijua': Ne' i̱ jä m̱ jña jä sémi', ejä 'ne
ṯ ñí kua' wọ ñijmi̱ kiä.

La' íjmoa: Li' 'm̱' ṯ m̱ kí' Ñijmi̱ kiä ne' i̱
ñijmi̱ ñí chajoo.

ne' rili'

Jú kí' rijua': Ne' li' ejä ṯ kö ñitáa nachí jña
ejä ṯa ñí kö ḵi' moo yi jmoa.

La' íjmoa: Ne' rili' kí' *INEA* kiä kö yi jña jä tsa
kua jmo' yi.

S

s̱i̱

Jú kí' rijua': Jmóali' lijua' lö' ejä 'ne' jna'
lisi'a, eṟe nga' li' nee jú, ris̱i̱ ñí kö moo yi
o ñí köchee jóo s̱i̱.

La' íjmoa: Ekua jma 'ñga s̱i̱ ṯ jújmi ḵi.

t

táa lilee
jmat̪ia

Jú kí' rijua': Jmakö kí' laj̥t̪ tō jóo kä' nga' ejä
r̥l̥i' kiä Yi kí' tsakä'.

La' íjmoa: Ní Táa lilee jmat̪ia 1 ejma 'ñaa
jna' ní laj̥t̪ yi jú ɛa.

tsa jǐ' jú

Jú kí' rijua': Tsa s̥t̪i kö írist̪i yi jú ejä chaa
íkää.

La' íjmoa: Yi kí' íjmo'a ekiä 'lä ñii írist̪i yi ejä
chaa íkä jä tsa jǐ' jú.

tsa kas̥t̪i

Jú kí' rijua': Tsa k̥i ts̥t̪i 'no'a ejä jmoo o
jmóa kö írist̪i yi o kö yi nátii.

La' íjmoa: Tsa kas̥t̪i írist̪i yi ímakö s̥i
Pakuaa Säche Göme.

tsa ng̱i jú

Jú kí' ṟjua': Tsa ng̱i jú kí' kö yi ṟs̱ṯṯ o lö jú jua'a kí' kö juua ṯṯ íḵö' jú s̱ṯṯ.

La' íjmoa: Ñí ímaṯö moo yi kí' Yi ḵi' íjmo'a ṟjua' ì tsa ng̱i jú kí' laj̱ṯ íṟs̱ṯṯ yi.

tsa 'no' jú

Jú kí' ṟjua': Tsa ku̱ jú laj̱ä la' íñaa lö' jú ṟṯ 'ḻe' laj̱ṯ ej̱ä ṯṯa kí' tsa kö juu.

La' íjmoa: Tsa 'no' jú kí' íj̱ä jmo'a yi “Laj̱ṯ rö'a” s̱i Mate̱e Bega Säche.

W

Wuo' naḵä

Jú kí' ṟjua': Li' koa íj̱ä 'ṉee li cẖä'ä laj̱ṯ jú ṟs̱ṯṯ ṉ̃i' kö íṉakṟö íj̱ä te' laj̱ṯ ṉ̃ii wuo' naḵä'.

La' íjmoa: 'Ne' ñí wuo' naḵä' laj̱ṯ ṉ̃ii la' ís̱i moo yi ṯṯi j̱ä tsa ej̱ä j̱e'̱e ñí Táa liḻee jmaṯṯa 1.

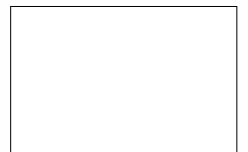

En este material encontrarás un listado de palabras importantes que te ayudarán a comprender la lectura y la escritura de nuestra lengua, así como algunas variantes que se utilizan en otras comunidades. Por lo tanto se considera de mucha utilidad para una mejor comprensión de los textos escritos.

Ñí yi laa eli chä'ä kö moo yi li' risiti jú kǎ nga ejä jma ä 'ni majä ngi chi'li ijmo'a yi jña matii si'ti tǎt juu jna', lajä la' íli' íköchee juu tsa jeju' si. Ejä 'naq ræe li' nga jú risiti majä ræe nga' jma ngi chía lajä jú risiti.

DISTRIBUCIÓN GRATUITA
EL+CHE'A

Este programa es público, ajeno a cualquier partido político. Queda prohibido su uso para fines distintos a los establecidos en el programa.

Jújmi kí' tsa jeju' • Jújmi kí' tsarö'ö • Jújmi kí' tsa kö wǎǎ • Tsa jujmí • Stǎǎ jumi • Tsa kö 'wǎǎ • Jujmi ki jeju' kö' 'wǎǎ